

Žvižgači v šolstvu

mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

V stalnem tematskem sklopu Šolstvo in pravo vam avtor mag. Domen Petelin s svojimi prispevki poskuša odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Glede zelenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem glede vsakokratnega aktualnega prispevka se na avtorja lahko obrnete preko elektronskega naslova petelin.domen@gmail.com.

Dne 7. 2. 2023 je bil v Uradnem listu RS objavljen Zakon o zaščiti prijaviteljev (v nadaljevanju: ZZPri), ki določa načine in postopke za prijavo kršitev predpisov, za katere so posamezniki izvedeli v delovnem okolju, in njihovo obravnavo ter zaščito posameznikov, ki prijavijo ali javno razkrijejo informacije o kršitvi. Te posameznike v žargonu imenujemo tudi »žvižgači«.

Po ZZPri se rok za vzpostavitev prijavnih poti za zavezanca v javnem sektorju, kjer je več kot 50 zaposlenih, izteče 23. 5. 2023. Navedeno pomeni, da morajo vrtci in šole, ki imajo več kot 50 zaposlenih, vzpostaviti notranjo prijavno pot, ki obsega imenovanje zaupnika, opredelitev naslova za prejem prijave ter sprejem notranjega akta, v katerem bodo opisane posebnosti obravnave prijave, pri kateri ne sme priti do razkritja identitete prijavitelja.

Zakon določa tudi prepoved povračilnih ukrepov ter ureja zaščitne ukrepe za pomoč prijaviteljem. Prijavitelji, ki bodo prijavili kršitve predpisov, bodo deležni zaščite pred razkritjem njihove identitete, pa tudi zaščite v primeru povračilnih ukrepov. Prijaviteljem zakon zagotavlja brezplačno pravno pomoč, nadomestilo za primer brezposelnosti, psihološko podporo, sodno varstvo in začasne odredbe v primeru povračilnih ukrepov.

Pogoji za zaščito prijaviteljev

Prijavitelj je fizična oseba, ki prijavi ali javno razkrije informacije o kršitvi, pridobljene v svojem delovnem okolju. Prijavitelj je do zaščite po ZZPri upravičen, če je na podlagi utemeljenih razlogov menil, da so bile prijavljene informacije o kršitvah ob prijavi resnične, in je podal notranjo ali zunanjo prijavo ali javno razkril informacije o kršitvah.

Pomemben je tudi rok, v katerem prijavitelj prijavi ali razkrije informacije o kršitvi, saj prijavitelj do zaščite po ZZPri ni upravičen, če je prijavo podal dve leti ali več po prenehanju kršitve.

Nihče ne sme praviloma razkriti identitete prijavitelja brez njegovega izrecnega soglasja nikomur, razen zaupniku in organu za zunanjo prijavo. To velja tudi za vse druge informacije, iz katerih je mogoče neposredno ali posredno sklepati o identiteti prijavitelja.

Delodajalec nikakor ne sme ugotavljati identitete prijavitelja. Podatki o identiteti prijavitelja tudi po koncu postopka s prijavo niso informacija javnega značaja.

Evidentiranje prijave

Prijavo se evidentira v evidenci prijav tako, da se upošteva prepoved razkritja identitete in zaupnosti. Prijava je ustno ali pisno sporočanje informacij o kršitvah v delovnem okolju v javnem sektorju.

Ustna prijava se evidentira z natančnim zapisom njene vsebine. Ustna prijava se lahko s soglasjem prijavitelja tudi posname. Če je prijava podana po telefonu, se lahko po predhodnem obvestilu s soglasjem prijavitelja dokumentira s posnetkom klica. Prijavitelju se omogoči, da preveri, popravi in s svojim podpisom potrdi zapis ustne prijave, če to želi.

Evidenca prijav vsebuje podatke o prijavitelju, posredniku, povezanih osebah, osebi, ki jo prijava zadeva, in osebah, ki lahko pomagajo pri preiskavi prijavljene kršitve (osebno ime ali psevdonom, poštni naslov, naslov elektronske pošte, telefonsko številko in druge naslove za navezavo stika), gradivo, ki so ga predložile navedene osebe, in gradivo, ki je nastalo v postopku obravnave prijave, vključno s posnetkom oz. zapisom klica ali pogovora.

Praviloma se podatki v evidenci prijav hranijo pet let po koncu postopka. Po poteku roka hrambe se ti osebni podatki in vsebina prijave uničijo, evidenčni podatki o prijavi in poročilo pa se lahko hranijo tudi po poteku tega roka v skladu z notranjimi pravili. Osebni podatki, za katere je očitno, da niso potrebni za obravnavo prijave, se ne zbirajo. Če se takšni podatki zberejo pomotoma, se brez nepotrebnega odlašanja izbrišejo.

Notranja prijava

Notranja prijava je prijava znotraj pravnega subjekta v javnem sektorju, pri katerem je kršitev nastala; Prijavitelj poda informacijo o kršitvi praviloma z uporabo notranje poti za prijavo. Notranja pot za prijavo se vzpostavi tako, da se določi poseben elektronski naslov in telefonsko številko ali druge kontaktne podatke za prejem prijav, ukrepe za preprečitev razkritja identitete prijavitelja in da se imenuje zaupnika.

Zavezanci za vzpostavitev notranje poti za prijavo so subjekti v javnem sektorju s 50 ali več zaposlenimi (v nadaljevanju: zavezanec). Zavezanci za vzpostavitev notranje poti za prijavo izmed zaposlenih imenujejo zaupnika. Zavezanci lahko za prejem in evidentiranje prijav določijo tudi administrativno osebje ali informacijsko podprt način prejema in evidentiranja prijav.

Zavezanci lahko za prejem prijav določijo zunanega ponudnika storitve prejetih prijav. Zavezanec in ponudnik se dogovorita o načinu pošiljanja prejetih prijav zaupniku ali administrativnemu osebju, ponudnik pa lahko prijavitelju zagotavlja tudi druge informacije. Ponudnik je dolžan varovati identiteto prijavitelja in s podatki ravnati zaupno.

V zakonu je posebej navedeno, da lahko osnovne šole, vrtci, glasbene šole ter zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami na območju iste samoupravne lokalne skupnosti vzpostavijo skupno notranjo pot za prijavo, ki jo upravlja eden izmed vključenih zavodov ali samoupravna lokalna skupnost. Tudi srednje šole, višje šole ter dijaški domovi na območju iste samoupravne lokalne skupnosti lahko vzpostavijo skupno notranjo pot za prijavo, ki jo upravlja eden izmed vključenih zavodov.

Zavezanec določi tak postopek obravnave prijave, ki omogoča popolnost, celovitost in zaupnost informacij ter nepooblaščenim osebam zavezanca prepreči dostop do vsebine prijav, podatkov o prijavitelju in o osebah, ki jih prijava zadeva.

Zavezanec sprejme notranji akt (pravilnik), v katerem opiše notranjo pot za prijavo in opredeli zlasti:

1. zaupnika, po potrebi pa tudi administrativno osebje oziroma informacijsko podprt način prejema in evidentiranja prijav in morebitnega zunanjega ponudnika storitve prejetih prijav;
2. elektronski naslov, telefonsko številko ali druge kontaktne podatke za prejem prijav;
3. postopek prejema notranje prijave in njene obravnave;
4. ukrepe za preprečitev dostopa nepooblaščenim osebam do informacij o prijavitelju in drugih vsebin iz evidence prijav;
5. obveščanje notranjih organizacijskih enot, odgovornih za odpravo kršitve, način seznaitve vodstva o obravnavi prijave;
6. način informiranja zaposlenih in drugih oseb v delovnem okolju zavezanca o načinu uporabe notranjih poti za prijavo in o notranjem aktu. Prav tako zagotovi informacije o postopkih za zunanjo prijavo organom za zunanjo prijavo in, kadar je ustrezno, institucijam, organom, uradom ali agencijam Evropske unije.

Zavezanec mora do 1. marca tekočega leta za prejšnje leto KPK poročati o številu prejetih, anonimnih in utemeljenih prijav ter o številu obravnavanih povračilnih ukrepov, v poročilu pa navede tudi podatke o zaupniku.

Zaupnik

Zaupnik preizkusi in obravnava prijavo kršitve. Zaupnik prijavitelju, ki ni anonimen, da informacije o zaščiti po ZZPri, o postopkih za zunanjo prijavo organom za zunanjo prijavo ter informacije o nevladnih organizacijah, ki delujejo na področju zaščite prijaviteljev.

Zaupnik prijavitelju, ki je deležen povračilnih ukrepov, nudi informacije o pravnih možnostih in mu pomaga v upravnih in sodnih postopkih zaradi povračilnih ukrepov tako, da mu izda potrdilo o vloženih prijavi, zagotovi dokazila iz postopka s prijavo, ki jih prijavitelj potrebuje v nadaljnjih postopkih v zvezi s povračilnimi ukrepi in podobno. Zaupnik se lahko glede zaščitnih ukrepov posvetuje s Komisijo za preprečevanje korupcije (v nadaljevanju: KPK).

Zaupnik sodeluje z organom za zunanjo prijavo, kadar je to potrebno zaradi obravnave prijave pred zaupnikom ali organom za zunanjo prijavo.

Zaupnik po prejemu prijave to evidentira in preizkusi, ali so izpolnjeni naslednji pogoji za njeno obravnavo:

- da jo je podala fizična oseba;
- da se nanaša na informacije o kršitvi predpisov, ki veljajo v Republiki Sloveniji, in jih je prijavitelj pridobil v svojem delovnem okolju;
- da prijavljene informacije o kršitvah niso očitno neresnične;
- da jo je prijavitelj podal pred potekom dveh let po prenehanju kršitve.

Zaupnik prijave ne obravnava, če niso izpolnjeni ti pogoji ali če presodi, da obravnava ne bi bila smotrna, ker kršitev ni imela posledic, ker posledic ni več ali so neznatne.

Zaupnik v sedmih dneh od njenega prejema preizkusi prijavo, in če so izpolnjeni pogoji za njeno obravnavo, prijavitelju izda potrdilo o sprejemu prijave, ki vključuje datum in čas prejema. Če zaupnik ugotovi, da pogoji za obravnavo prijave niso izpolnjeni, prijavitelja v sedemdnevem roku seznani z razlogi, zaradi katerih prijave ne bo obravnaval.

Zaupnik obravnava prijavo skrbno, zaupno in samostojno ter pri tem ni vezan na navodila v posamezni zadevi. Zaupnik zlasti od prijavitelja in osebe, na katero se prijava nanaša, pridobi infor-

macije, ki so potrebne za oblikovanje predlogov ukrepov, ki so usmerjeni v prenehanje kršitve, odpravo posledic kršitve ali preprečevanje prihodnje kršitve.

Zaupnik ukrene, kar je potrebno za prenehanje kršitve. Če za prenehanje kršitve ali odpravo posledic kršitve ni pristojen, s prijavo in predlogi ukrepov seznani osebe ali notranje organizacijske enote, ki so odgovorne za odpravo kršitve.

Zaupnik konča obravnavo prijave v treh mesecih od njenega prejema s poročilom, v katerem navede, ali in iz katerih razlogov je prijava neutemeljena. Če je prijava utemeljena, v poročilu navede zlasti predlagane in izvedene ukrepe za prenehanje kršitve, odpravo posledic kršitve ali preprečevanje prihodnje kršitve, svoje ugotovitve o uspešnosti izvedbe predlaganih ukrepov ter morebitne predlagane in izvedene ukrepe za zaščito prijavitelja.

Zaupnik ob upoštevanju zaščite identitete prijavitelja z ugotovitvami iz poročila seznani vodstvo zavezanca. Zaupnik ob koncu obravnave prijave, najpozneje pa v treh mesecih od prejema prijave, prijavitelja obvesti o utemeljenosti prijave, predlaganih in izvedenih ukrepih, izidu postopka oz. o stanju postopka z notranjo prijavo, če postopki za odpravo kršitev po treh mesecih še niso končani. Ustno obvestilo se evidentira z zaznamkom v evidenci prijav.

Zunanja prijava

Prijavitelj informacijo o kršitvi poda neposredno z uporabo zunanje poti za prijavo, če notranja pot za prijavo ni vzpostavljena, če notranje prijave ne bi bilo mogoče učinkovito obravnavati, ali če prijavitelj meni, da v primeru notranje prijave obstaja tveganje povračilnih ukrepov.

Organi za zunanjo prijavo, ki bi na področju vzgoje in izobraževanja lahko prišli v poštev, so predvsem: Javna agencija za varnost prometa, Državna revizijska komisija, FURS, Tržni inšpektorat, Informa-

KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.

V kolikor še nimate imenovane strokovne pooblaščen osebe za varstvo osebnih podatkov (po GDPR), se obrnite na KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.. Nedvomno najbolj ugodna in strokovna rešitev za posodobitev in usklajitev dokumentov s področja varstva osebnih podatkov.

Zaupaj nam že veliko število vrtcev, osnovnih šol in glasbenih šol. Prepričajte se še vi!

Kontakt: info@kurikulum.si

www.kurikulum.si

¹ Zanimivo, da Inšpektorata RS za šolstvo in šport zaenkrat še ni med organi za zunanjo prijavo.

cijski pooblaščenec, Inšpekcija za varno hrano, Inšpektorat za delo, Inšpektorat za javni sektor, Zdravstveni inšpektorat in KPK.¹

Zaščita prijaviteljev

Enega od najbolj pomembnih zaščitnih ukrepov prijaviteljev predstavlja prepoved povračilnih ukrepov. Prepovedani so vsakršni povračilni ukrepi zoper prijavitelja, zlasti pa:

- odpoved delovnega razmerja;
- premestitev na nižje delovno mesto, onemogočanje ali zadržanje napredovanja;
- prenos delovnih nalog, sprememba kraja delovnega mesta, sprememba delovnega časa, zmanjšanje delovne obveznosti, neizplačilo ali znižanje plače in drugih dodatkov;
- onemogočanje ali zadržanje izobraževanja in strokovnega usposabljanja;
- nizka ocena delovne uspešnosti, nizka letna ocena;
- uvedba disciplinskega postopka, izrekanje disciplinskih ukrepov ali kazni;
- šikaniranje, prisila, ustrahovanje, nadlegovanje ali izključitev in pomanjkljiva zaščita dostojanstva pred takim ravnanjem drugih oseb;
- diskriminacija, slabša ali nepravična obravnava;
- opustitev sklenitve pogodbe o zaposlitvi za določen čas ob izpolnjenih pogojih, ki jih zakon določa za sklenitev pogodbe o zaposlitvi za določen čas;
- odpoved pogodbe o zaposlitvi za določen čas pred potekom časa oziroma pred prenehanjem razloga za sklenitev te pogodbe;
- samovoljno odrejanje opravljanja zdravstvenih pregledov ali pregledov zaradi ugotavljanja delovne sposobnosti;

Kot povračilni ukrep se štejeta tudi grožnja s povračilnim ukrepom ali poskus povračilnega ukrepa.

Prijavitelji so upravičeni tudi do zaščitnih ukrepov. To so ukrepi, ki se zagotavljajo prijaviteljem glede na vrsto povračilnih ukrepov, zlasti pa:

- prepoved razkritja identitete prijavitelja in zaupnost;
- izključitev odgovornosti prijavitelja;
- sodno varstvo in začasne odredbe v primeru povračilnih ukrepov;
- brezplačna pravna pomoč;
- nadomestilo za primer brezposelnosti;
- psihološka podpora.

Prijavitelj, ki informacije o kršitvah prijavi ali javno razkrije v skladu z ZZPri, ne krši nobene omejitve ali prepovedi glede razkritja informacij in ne nosi nobene odgovornosti, povezane s takšno prijavo ali javnim razkritjem, pod pogojem, da ni prijavil ali javno razkril neresničnih informacij in je na

podlagi utemeljenih razlogov menil, da sta bila prijava ali javno razkritje takšnih informacij nujna za razkritje kršitve na podlagi ZZPri.

Prijavitelj lahko zaradi povračilnih ukrepov uveljavlja sodno varstvo pred pristojnim sodiščem. V postopkih pred sodiščem ali drugim organom se v zvezi s škodo, ki jo je utrpel prijavitelj, domneva, da je škoda posledica povračilnega ukrepa zaradi prijave ali javnega razkritja, če prijavitelj izkaže, da je podal prijavo ali javno razkril informacije o kršitvi in da je utrpel škodo. V takšnih primerih mora oseba, ki je sprejela ukrep, dokazati, da je bil ta ukrep zakonit in primeren in ni bil povezan s prijavo.

Do brezplačne pravne pomoči je upravičen prijavitelj v sodnih postopkih, ki jih zoper delodajalca sproži zaradi povračilnih ukrepov, ali v sodnih postopkih, ki jih kot povračilni ukrep zoper prijavitelja sproži delodajalec, ali v sodnih postopkih, ki so v zvezi z njegovo prijavo, če izkaže, da je pred povračilnim ukrepom podal prijavo po ZZPri. Prijavitelj je do brezplačne pravne pomoči upravičen ne glede na določbe o materialnem položaju prosilca.

Če je delodajalec prijavitelju odpovedal pogodbo o zaposlitvi in če prijavitelj uveljavlja sodno varstvo ter s potrdilom KPK izkaže, da je upravičen do zaščite po ZZPri, lahko uveljavlja pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti, kot če bi mu prenehala pogodba o zaposlitvi brez njegove krivde. Prijavitelj uveljavlja pravico do denarnega nadomestila, če se prijavi v evidenco brezposelnih oseb z vlogo, ki jo vloži pri Zavodu RS za zaposlovanje v roku 30 dni od prenehanja pogodbe o zaposlitvi.

Če prijavitelj potrebuje psihološko podporo zaradi povračilnih ukrepov, lahko KPK na njegovo pobudo, pobudo zaupnika ali uradne osebe za zunanjo prijavo centru za duševno zdravje, klinično-psihološki ambulantni ali psihiatrični ambulantni v mreži javne zdravstvene službe predlaga njegovo obravnavo.

Sklepna misel

Vrtci in šole z več kot 50 zaposlenimi ne smete pozabiti, da do 23. 5. 2023 vzpostavite notranjo prijavno pot, ki obsega imenovanje zaupnika, opredelitev naslova za prejem prijave ter sprejem notranjega akta.

Čas bo pokazal, koliko bo prijav po tem novem zakonu v šolstvu, vendar bi bilo morda smiselno v prvih letih sodelovati z zunanjim ponudnikom storitve prejetanja prijav, ki pa ne bi zgolj sprejemal prijave, ampak predvsem da bi s prav(n)imi nasveti pomagal tako vašemu zaupniku kot tudi prijavitelju pri oblikovanju učinkovitih predlogov ukrepov, ki bodo usmerjeni v prenehanje kršitve, odpravo posledic kršitve ali preprečevanje prihodnje kršitve.